

LBRIS

We know
books

Radu Iliescu

Insuportabila vecinătate a sufletului

Prefață de Teodoru Ghiondea

Alexandria
Publishing House

Veni momentul să se constate și în cazul lui Găurel instalarea morții biologice. Și-ar fi dat obștescul sfârșit dar manierele se schimbaseră, Găurel muri ca un om modern, sub supraveghere medicală, ca să nu existe niciun dubiu. Se înfățișă însă singur la judecată, medicii fiind ocupați cu diferite alte chestii.

— Prenumele de botez, data și locul nașterii, prenumele părinților, întrebă mecanic un personaj plictisit cu niște aripi albe împănate.

— Numele de familie nu?, încercă Găurel să facă un spirit de glumă ca să încălzească atmosfera indecisă. Personajul ridică ochii din catastif și dădu din umeri. Găurel se conformă.

— Iar voi sunteți?, întrebă Găurel.

— Mihail și Gabriel, arhangheli.

Lui Găurel numele îi părură vag familiare. Da, e adevărat că fusese toată viața gamer. Nu, n-a folosit boți în Counter Strike. N-a avut conturi multiple pe Travian. N-a folosit niciodată cheaturi la Age of Empires. În timpul liber a fost la campionate de Warcraft. A fost bun, foarte bun. Părerea lui era că nu trebuie considerată răutate atacarea unui jucător într-un joc de strategie. Într-un târziu, după parcurgerea unor tutoriale detaliate, arhangheli fură de acord.

— Ceva milostenie ai făcut? În sensul, să ajuți o bătrână să trea-

că strada. Sau să ajuti un copil să-și facă tema la franceză. Găurel fu obligat să conchidă că în viața lui nu făcuse nicio milostenie pentru nimeni. Dar își plătise impozitele aferente câștigurilor din jocuri.

— Către cine, zise Mihail, arhanghel.

— Către stat, preciză Găurel.

Arhanghelul căuta o vreme într-un catastif imens și apoi se lăsă păgubaș. Statul nu era în rândul ființelor vii, deci plata impozitelor nu se pune. Terminându-se faza probatorie, cei doi arhangheli trecură la dezbateri, situația lui Găurel rămânând în pronunțare. După o vreme reveniră:

— Avem o veste bună și o veste proastă. Partea bună este că jocurile ți-au acaparat într-atâta viața încât n-ai avut vreme să faci niciun păcat clasic. N-ai hulit, n-ai clevetit, n-ai preacurvit, n-ai furat, n-ai votat cu PSD-ul. Pe de altă parte, nu ți-a rămas răgaz nici pentru dragostea pentru Dumnezeu și aproapele. Temeinic vorbind, ești în situația problematică a unui copil care a murit la naștere. Crezi în reîncarnare?

— Da, spuse Găurel amintindu-și de un film psihologic pe care-l urmărise cu sufletul la gură.

— Nici noi, spuseră în cor Mihail și Gavril, arhangheli. Dar, fiind vorba de tine, suntem dispuși să facem o derogare temporară. Îți dăm un restart. Te vei ocupa, ca și în viața anterioară, de calculatoare, încă din copilărie. Încearcă de data asta să nu te mai lași

complet acaparat de ele. Oamenii sunt mai importanți.

[...]

Găurel fu expulzat cu mare ușurință între picioarele mamei sale. Deschise ochii și se obișnuie încet-încet cu întunericul tulburat doar de lumina lunii. Privirea i se așeză cu ușurare pe calculatoare, câteva mii așezate unele peste altele într-o îngrămădire fantastică. Tatăl său îl privi cu tandrețe, bucuros că peste doar cinci ani familia va număra încă un dezmembrator de componente. Îl va specializa în sortarea de DDRAM în vederea extragerii de argint și nichel. Se va numi M'bala Ase Seko și va trăi toată viața lângă muntele alimentat de camioane care aduc neîncetat tone de computere de generații diferite din Europa în inima Africii, la mii de kilometri de cea mai apropiată priză de curent cu împământare.

2

Noi toți, când vrem să exprimăm lucruri înalte, inefabile, sfârșim lamentabil în paradoxuri și metafore. Nu cunosc mai mare literalism ca apofatismul:

Sf. Dionisie Areopagitul: „Dumnezeu nu există.”

Mansur al-Halaj: „În propriile mele straie nu se află decât Dumnezeu.”

Amândoi au dreptate, cuvânt cu cuvânt.

E Postul Paștelui. Pentru a celebra momentul, atei deschid manualul de religie de-a III-a. Sunt șocați să vadă că manualul nu este compus din steluțe, iarbă verde, zâne cu baghete magice și pitici amabili. Huh, există un fragment traumatizant despre plăgile pe care Dumnezeu le-a trimis asupra Egiptului. Ateii se revoltă îngreșoși: păi stai așa, religia nu e o chestie de spa și relaxare? Furie ateisticoidală maximă. Găsesc și fragmentul revoltător despre mirungerea de la Sfântul Maslu. Buei, păi stai așa, cum adică? Despre antibiotice nimic? Păi ce fel de manual pentru secolul XXI este ăsta, fără relaxare și terapii cu laser? Religia e un fel de buhuhu? Ateii strigă în cor: blasfemie. La adresa steluțelor, a ierbii, a zânelor și a piticilor, firește.

4

Vreau să-mi cumpăr un tricou. Nimic neobișnuit, mai trebuie să cumpărăm și câte o hăinuță din când în când. Doar că eu vreau să-mi cumpăr un tricou, și dau de tricouri cu text. Cu ani în urmă am fost încântat să descopăr pe un tricou o caricatură cu un tip slăbănog în pericol să-l părăsească pantalonii prea largi, deasupra căruia scria: „La mulți ani, țuculos musculos!” Era un cadou premeditat pe care o tipă îl făcuse soțului ei, un adevărat țuculos. Fusesse inscripționat special, pornind de la un tricou clasic, alb. Era unicat.

Astăzi, găsirea unui tricou alb este o adevărată provocare. Toate pe care le-am văzut vor să transmită ceva universului, în subsidiar că proprietarul burții acoperite este haios, jmecher, sensibil, deș-

rept dincolo de limita admisă de lege, eventual sexos mai ceva ca-n filme. Eu vreau doar un tricou, dacă se poate din ăla care să-mi acopere părul de pe piept. Dacă se poate. Dacă nu, măcar să nu zică nimic. Un tricou surdomut, fără intenții de comunicare, fără istorie conversațională. Unul care să nu întrețină mitul alfabetizării pe stradă.

Iar când am să am ceva de transmis cuiva, scriu un text. Unicat.

5

În Evul Mediu atât de hulit, dacă un om intra în casa altuia pentru că îi era foame, putea lua tot ce avea nevoie să mănânce și nu se considera furt. Asta atât în Apusul catolic cât și în Răsăritul ortodox. Niciun om care se întorcea acasă și vedea că a fost luată mâncare de pe masă nu blestema, pentru că prezumția era că un înfometat și-a umplut pântecul gol și și-a văzut de drum.

În Rusia pravoslavnică, însă și în lumea scolastică, se putea călători cu traista goală, pentru că și porțile mănăstirilor, și cele ale nobililor bogați, ba chiar și bordeiele celor mai umili se deschideau în calea celui care n-avea pe nimeni și care era tratat ca un oaspete trimis de Dumnezeu. În vremurile acelea „întunecate”, mâncarea era dar divin, iar ideea că cineva ar putea refuza unui necunoscut un dar pentru care nu avea niciun merit era tratată ca o formă de viciu sufletească grav.

Autonomia Ținutului Secuiesc. Așa, și? Păi, ar trebui să aibă autonomie, dacă asta vor. Și ar trebui ca această autonomie locală reală, nu declarativă, să existe în toate regiunile, nu doar în Ținutul Secuiesc.

Nouă ne plac Germania și Elveția, dar uităm că în aceste țări există exact autonomia pe care o cer secuii, în fiecare regiune. Sărim în aer când auzim de centralismul francez, dar exact asta avem, și e cea mai păguboasă formă de guvernare, pentru că presupune o putere distanțată de popor, nu una aflată în contact cu el, ca în cazul autonomiei.

Nu știu multe despre Ținutul Secuiesc. Știu doar că de oricâte ori am trecut pe acolo și am avut nevoie de indicații rutiere, am vorbit românește iar etnicii maghiari mi-au răspuns românește. Am cunoscut cândva un român din Târgu Secuiesc care era încântat de oamenii pe care-i avea acasă. Oamenii, da? Maghiari, români – oameni.

Restul sunt povești de presă.

7

În 1990, unul din argumentele cu care cuplul Iliescu-Roman atrăgea investitorii străini a fost forța de muncă bine pregătită. Concomitent, era imperios necesar să se reformeze învățământul catastrofal din comunism, adică acel învățământ care izbutise să

pregătească bine forța de muncă. Nimeni nu-și punea problema de ce trebuia să reformăm un învățământ ale cărui rezultate erau incontestabil bune.

Între timp, reforma a reușit, în sensul că am închis toate școlile profesionale, am înlocuit profilurile „tari” (matematică-fizică, bilingv, filologie) cu altele „moi” (științele naturii, științe sociale), notele au explodat, avem abandon școlar nu doar printre cei care renunță la școală, ci și printre cei care obțin diploma, pentru că renunță să mai învețe cu ani buni înainte de a-și termina studiile. Avem probabil cea mai mare rată de abandon universitar din lume, știu multe specializări unde termină mai puțin de 50% dintre cei admiși, iar acolo unde se termina cu media 9 azi se termină cu 6, dar nimeni nu face caz de asta.

Eu zic să surprindem globalizarea seducându-i pe noii investitori străini cu forța noastră de muncă slab pregătită. Batem Bangladeshul la sigur. Am vrut să spun: la fund.

8

Mie-mi place explicația cu genetica. E magică. E imparabilă (à propos, când v-ați căutat ultima dată de gene?). Cu genetica în mână, poți afirma orice, poți explica totul, nimeni nu poate să te contrazică. Genetica este de fapt noul esoterism, iar geneticianul este un inițiat în mistere pe care doar el le poate descifra. Restul sunt condamnați la tăcere și admirație.

Într-o dispută pe probleme de genetică, n-ai decât o singură șansă: să tragi tu primul. Auzi, de exemplu, că cutare s-a îmbolnăvit de ceva scrofuloză. „E genetic”, zici atunci, apoi te retragi în turnul tău de fildeș cu termopane. Nici n-are rost să te uiți în urmă, i-ai dat gata pe toți. Tanța nu se mai satură de Costel și cei patruzeci de prieteni ai lui. „E genetic”. Poporul român este compus din hoți. „E genetic”. N-ai cum greși, pentru că întotdeauna un cromozom trebuie să dea seama de ceva.

Bolile pot fi explicate genetic. Nivelul de inteligență poate fi explicat genetic. Temperamentul poate fi explicat genetic. Doar genetica nu poate fi explicată genetic, ea e noul absolut. De aceea poate fi invocată ca o zeiță antică. Ceea ce-i același lucru.

9

Se povestește că, atunci când negrul Bilal s-a ciondănit cu un arab dintre companionii Profetului, arabul i-ar fi aruncat în față, cu intenția de a-l jigni: „Negrule!” Profetul a tranșat conflictul cu o frază care ar trebui să figureze pe frontispiciul tuturor Facultăților de Litere din lumea noastră: „Cine învață arabă, este arab.” Nu studiem limbile străine pentru comunicare, nu-i nimic de comunicat. Studiem pentru a deveni aievea altcineva.

Învățarea unei limbi străine nu este ca parcurgerea unui bilanț contabil (admițând că acesta din urmă ar răspunde pretențiilor de „obiectivitate” pe care și le arogă). Nu învățăm cuvinte, ori sunete, ori categorii gramaticale. Învățăm să gândim după alte coordonate:

numărul dual din arabă, categoria aspectului verbal din engleză, frazele în răspăr din latină, sunetele vindecătoare din ebraică. Lucruri care în limba noastră sunt prea lesne trecute cu vederea devin puncte nodale în limba celuilalt.

Orice parcurs lingvistic este o excursie în care alteritatea devine identitate și identitatea devine alteritate. Dacă, suprem privilegiu, îl ajuți pe celălalt să învețe limba ta, înveți la rândul tău să-ți privești vehiculul lingvistic matern ca pe ceva străin, așa cum într-o zi te-ai vedea în oglindă pentru prima dată, și ai pune mâna pe frunte, ca să-i vezi convexitatea, și-ai pipăi cu curiozitate urechile, și-ai trece mâna prin păr temându-te să nu te tai în propriile fire. Eu am avut norocul ăsta, să-mi înțeleg întâi limba prin ochii mei, apoi prin ochii unui neamț.

Tiara papală e nimic pe lângă puterea de a spune într-o zi: sunt latin. Evreii nu se jucau cu asta, fără limba sacră orice discuție pe text era refuzată brutal. Coranul este arab sau nu este deloc. Din punctul acesta de vedere înalt, traducătorii nu sunt trădători, cum spune blând un celebru adagiu, ci asasini culturali.

10

Întotdeauna mi-am dorit să cunosc o limbă rară, adică să fiu printre puținii fericiți care au acces la o limbă străină exotică. Să fiu un bengos, un barosan, o sculă supra basculă, un miez într-o ceva. Când ne-am apucat noi de traduceri, erau trei traducători autorizați pe daneză în toată România. Luau pe pagină cât voiau ei, și

voiau mult. Încercați să vă imaginați că cineva putea taxa vreo 300 de lei pentru un certificat de naștere prin 2007. Știu că nu puteți, nu insist, am zis și eu. Comparativ, noi taxam vreo 25 de lei. Timp de lucru: 15 minute. Firește, e ca-n povestea cu cuiul lui Pepelea, nu se plătea munca, se plătea faptul că știi unde vine băgat cuiul.

Zilele trecute mă sună un procuror. Îi explic că eu sunt negrul care preia apelurile și că Delia e ocupată într-o corporație. Omul nu vrea să se întindă, e un rasist, nu-i plac negrii. Îi tai elanul cu interpretariile, sunt foarte prost plătite pentru că o tutiță din Ministerul Justiției a decis că e mai ușor să traduci din gură decât din tastatură, pe temeiul că la scris obosesc mâinile, la vorbit nu obosește nimeni. De aceea organul plătește 25 de lei pentru un ceas lângă infractor dar îți dă 38 de lei pentru o pagină tradusă. La traduceri scrise în schimb, Parchetul plătește după lege, adică regește, doar pe piața internațională prinzi prețuri mai bune. Nu-mi dă detalii, îmi promite că se va descurca el.

Adineaori mă sună, iar fraza introductivă e un cocktail unic de miere, nectar, ambrozie și pălincă dublu distilată: „Am tot căutat un traducător de franceză.” Îl rog să repete. Repetă. Mai repet eu mental de vreo 10 ori, ca să-mi intre bine în cap. Deci, asemeni lui Făt-Frumos din poveste, procurorul nostru „a tot căutat un traducător de franceză”. Nu banii au fost problema, un dosar la care lucrezi lejer o lună îți poate aduce 2000 de lei. Plata e perfectă. Nu s-a găsit om. Și vorbim despre județul Cluj, nu despre orașul Turda. Și despre franceză într-o țară latină, nu despre daneză, ori zulu, ori sanscrită.

Gata, s-a rezolvat cu limba rară, n-am căutat-o eu pe ea, m-a găsit ea pe mine. Anticipam cu un coleg prin 1998 c-ar fi mișto să cadă o atomică peste Paris și să ne trezim amândoi francizanți, după cum unii sunt grecizanți sau latinizanți. Să mergem așa prin oraș îmbrăcați în aripi de înger și să-i lăsam pe oameni să ne admire de la distanță. Uite c-a mers și fără atomică, a fost soluție taoistă, să lași lucrurile să se rezolve de la sine. Timpul, marele meu aliat, căruia i-am încredințat toate problemele pe care am fost prea stupid sau prea leneș să le rezolv singur, a fost și de data asta la apel.

II

Am cunoscut recent un tip care și-a rezolvat cam toate problemele financiare. A muncit, a avut firmele lui, a dat faliment, a luat-o de la capăt de vreo două ori, a fost tras în piept, a tras țepe, și-a mâncat sănătatea, a fost cu moralul sus când alții măturau podelele cu psihicul lor, acum a vândut tot, a cumpărat case și apartamente pe care le-a închiriat și stă lejer cu câteva mii bune de euro lunar. Acuma e bine, chiar foarte bine, se preocupă de cele spirituale, merge la biserică, un pic la yoga, cumpără obiecte rare, cu parfum, se interesează de artă, e bine, cum vă spuneam. În plus, omul e echilibrat, are o mașină decentă dar comună, dacă-l vezi, treci pe lângă el pe trotuar fără să bănuiești că face vreo o sută de mii de euro anual numărând stelele de pe cer.

Aș minți să spun că sunt stresat, aaa, nu, stresul este pentru oameni sensibili și implicați, eu sunt prea nesimțit și aerian să mă stresez. Dar tot m-am întrebat, ca de fiecare dată când mă întâlnesc